

De Beweging Europese Federalisten – Nederland richting één Europa?

J.E.N. Vermeeren

4033388

Bachelor Scriptie

Universiteit Utrecht

Begeleider: Wim de Jong

Woorden exclusief citaten, noten en bibliografie: 8888

Abstract:

In dit essay bespreek ik uitvoerig de Beweging Europese Federalisten. Deze tot nu toe door historici onderbelichte beweging zag zichzelf als een sociale beweging, die middels haar ledenaantal wilde helpen om een federatieve Europese staat op te richten. In mijn essay onderzoek ik hun doelen, hoe ze deze doelen denken te bereiken, of ze deze doelen bereikt hebben, en hoe het komt dat de gestelde doelen bereikt of niet bereikt zijn. Dit doe ik aan de hand van primaire archiefbronnen, en een bestudering van relevante secundaire literatuur. De Beweging Europese Federalisten werkte tijdens de heropbouw samen met de N.R.E.B. en had als doel om een "beweging van vele leden" te worden. Deze leden zouden overtuigd zijn van het federatief gedachtengoed. Dit kon alleen wanneer men kennis had genomen van dit gedachtengoed, hierom werd besloten tot allemaal verschillende propaganda-acties. Dit waren posters, reclamespotjes, maar ook veel vergaderingen en andere bijeenkomsten met sprekers. Een gemakkelijke conclusie is te trekken over hun succes, dit is niet gegaan zoals ze zelf bedachten. Een beweging van vele leden is het immers nooit geworden. Dit betekent niet dat de onderliggende doelen, het volk onderwijzen en overtuigen van het federatief gedachtengoed, ook niet bereikt is. Een sterk voorbeeld van het succes hierin is het referendum in 1952 waarin overtuigend vóór een federatief Europa gestemd wordt, dit bespreek ik dan ook uitvoerig. Hoe dit gekomen is, en of dit te danken is aan de beweging Europese federalisten onderzoek in aan de hand van een drietal modellen, resource mobilisation, political opportunity structure, en framing.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1: De creatie van een Europees burger, "wordt lid van de B.E.F.!"	12
1.1 Europees burger, waarom?.....	12
1.2 Europees burger: hoe?	14
1.3 Europees burger: wie? De grote propaganda-actie	16
1.4 Conclusie	19
Hoofdstuk 2: Het resultaat van vijf jaar strijden voor Europese burgers binnen een Verenigd Europa	22
2.1 Voor een gemakkelijkere overgang naar de federalistische staat:.....	22
2.2 Lobbypraktijken.....	25
2.3 Financiële redenen	27
2.4 Conclusie:	29
Hoofdstuk 3: Het ledental en de populariteit van het federalistisch gedachtegoed verklaard aan de hand van Resource Mobilisation, Political Oppertunity Structure en Framing.	31
3.1 Political opportunity structure en framing:	31
3.2 Resource Mobilisation.....	34
4. Conclusie:	36

Inleiding

Op 9 mei 1948 vond er een gebeurtenis plaats die daarna nooit meer zou worden toegestaan. Er werd een sigaar opgestoken in de ridderzaal in Den Haag. Reden: Winston Churchill sprak! Hij sprak over "Europe Unite". In Den Haag vond het eerste Congres van Europa plaats en drie dagen lang werd er gesproken en gediscussieerd over de toekomst van Europa; een gezamenlijke toekomst! Aanwezigen waren, naast Churchill, staatslieden als Mitterand, Spaak, Spinelli en de voor Nederland belangrijke notabele Hendrik Brugmans. Tijdens het congres werd besloten dat Europa zich nauw moest verbinden om zo een toekomstige oorlog te voorkomen en een machtige speler te worden ten opzichte van de twee wereldmachten: de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten van Amerika.

Een Internationale Europese beweging werd opgericht. Bovendien moest in ieder West-Europees land nationale Europese bewegingen ontstaan die naast lobbyen voor deze zaak op politiek niveau, ook het volk moesten zien te overtuigen van de noodzaak van een verenigd Europa. Want, zo zei Winston Churchill tijdens het congres: *"Europe can only be united by the heartfelt wish and vehement expression of the great majority of all the peoples in all the parties in all the freedom-loving countries, no matter where they dwell or how they vote"*.¹ Dit congres gaf de kickstart aan de Europese federalistische bewegingen in Nederland, met name de Nederlandse Raad der Europese Beweging (NREB), en de Beweging van Europese Federalisten (B.E.F.).² In beide organisaties speelde Hendrik Brugmans een belangrijke rol. Het doel, door middel van lobby, propaganda en educatie, was een Verenigde Staten van Europa tot stand brengen.

Tegenwoordig worstelt men in de Europese Unie nog altijd met het betrekken van het volk in het nemen van beslissingen. Dit tekort aan volksdeelname aan wat er gebeurt in Brussel wordt eind jaren zeventig wel het *democratisch tekort* genoemd.

¹ "The Churchill Society London. Churchill's Speeches.13/06/2018"

² Deze organisaties zijn met de E.L.E.S., N.E.I., M.S.E.U.E., N.S.W. en N.J.R. allen voorlopers van de EBN, de Europese Beweging Nederland. Wanneer al deze organisaties gezamenlijk bedoeld worden, zal ik de latere verzamelnaam EBN gebruiken of Europese Beweging Nederland.

De burger kon de Europese instellingen onvoldoende controleren of kiezen, en waar men wel kon kiezen verliep dat door de complexiteit van de instituties niet vlekkeloos. Het is aannemelijk dat dit democratisch tekort heeft geleid tot steeds lagere opkomsten bij Europese verkiezingen, met als dieptepunt in 2009: een opkomst van 43%.³ De reactie op het democratisch tekort was het oprichten van het Citizens Initiative⁴, en het stelselmatig versterken van het Europees Parlement tijdens de verdragen van Maastricht en Lissabon. In Nederland blijft de interesse en betrokkenheid met Brussel laag. Hieruit zou men kunnen concluderen dat de doelstelling van de B.E.F. en de NREB om het volk te overtuigen van de noodzaak van een verenigd Europa als gefaald moeten worden beschouwd, aangezien Nederland tegenwoordig een van de meest eurosceptische landen is. Dit blijkt uit de referenda van 2005 en 2016.

Het is, gezien de huidige politiek, niet verrassend dat historici als Chris Segers de Europese beweging in Nederland (EBN) en haar voorgangers vaak slechts in een bijzin behandelen. Het Europees federaal gedachtegoed staat niet bekend als een idee dat zich stormachtig ontwikkelde en tot grote volksbewegingen leidde. Integendeel. Historici noemen de EBN en voorgangers als slechts een aanwezige of bijdragende factor in een anderzijds traditionele kijk op vroege Europese integratie. Een grotere rol wordt vaak toegeschreven aan belangrijker factoren als nationale partijpolitiek, de naoorlogse internationale en militaire situatie waarin Nederland zich bevond, en de economische malaise in Europa in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw. Bovendien wordt de rol van de EBN gezien als een politieke of lobbyende rol, en niet die van een beweging met een groot ledental. De studies gericht op de EBN of vroege Europese integratie vanuit Nederlands oogpunt zien de EBN dan ook voornamelijk als de N.R.E.B. en vergeten de andere aangesloten organisaties, met name de B.E.F. te behandelen. De verhouding tussen de verschillende organisaties ligt ingewikkeld. Tijdens het congres van 1948 had men wens uitgesproken om de verschillende regionale bewegingen te verbinden tot één Europese beweging. Dit gebeurde uiteindelijk in 1958 toen de EBN gesticht werden.

³ "Democratic Deficit." EUR-LEX https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/democratic_deficit.html
14/06/2018

⁴ "Citizens initiative" EUR-LEX https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/citizens_initiative.html
14/06/2018

Er was sinds in 1948 al een samenwerkingsverband tussen de N.R.E.B. en de B.E.F. Dit zou kunnen komen door de actieve rol van Hendrik Brugmans in beide organisaties, of door de financiële moeilijkheden van de B.E.F.⁵ Maar minstens zo belangrijk; het einddoel van de N.R.E.B. en de B.E.F. was gelijk: het ontstaan van een verenigd Europa gevuld met 'Europese burgers'. Hierin was vooral politieke en militaire integratie belangrijk, en dit moest in één keer middels het oprichten van een sterk Europees Parlement, en dus niet de functionalistische methode die we hebben ervaren de afgelopen 70 jaar. In dit paper noem ik dit het "federalistisch gedachtegoed". De twee organisaties richten zich ieder op een van de twee doelen. Het oprichten van de Europese staat werd toevertrouwd aan de N.R.E.B. en moest middels het lobbyen van politici tot stand worden gebracht.⁶ Men geloofde dat dit een top-down proces moest zijn. Het creëren van de Europese burger daarentegen was de taak van de B.E.F. Daarnaast moest de B.E.F. haar ledental inzetten om de woorden van de lobbyisten van de N.R.E.B. kracht bij te zetten. Waar je de N.R.E.B. dus zou kunnen vergelijken met een NGO of een lobby-organisatie, zou de B.E.F. een brede volksbeweging moeten worden.

Van Heerikhuizen heeft onderzoek gedaan naar de invloed van Nederlandse politici op de vroege Europese integratie en concludeert dat deze invloed er niet is geweest. De kritiek van Van Heerikhuizen heeft indirect ook betrekking op de B.E.F. aangezien enkele Tweede Kamerleden lid waren.⁷ Ook Mathieu Segers noemt de EBN in *Reis Naar Het Continent. Nederland en de Europese integratie, 1950 tot Heden* als niet meer dan een bijdragende factor, maar ziet geen grote rol voor de beweging. Bovendien concludeert hij dat de Nederlandse staat en politiek erg weinig invloed hadden op Europese integratie.⁸ Dit maakt de rol van de EBN nog kleiner. Andere opmerkingen en visies op de EBN kunnen gevonden worden in stukken of boeken over haar bekende leiders, waaronder de eerdergenoemde Hendrik

⁵ Stukken betreffende de Financiële Commissie van de Beweging van Europese Federalisten. 1949-1950 in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 79, Nationaal Archief Den Haag.

⁶ Heijerman, "Forces behind the Scene The 'Europese Beweging Nederland' and the Dutch Policy on Early European Integration 1948 – 1954," 4.

⁷ Annemarie van Heerikhuizen, *Pioniers van een verenigd Europa* (Amsterdam 1998), p. 4 & 205 – 208.

⁸ Mathieu Segers, *Reis naar het continent. Nederland en de Europese integratie, 1950 tot heden* (Amsterdam 2013), p. 58.

Brugmans. Zijn visie op de B.E.F. wordt in een ander werk van Van Heerikhuizen geschetst als een beweging die niet geleid moet worden door een aantal koude zakenmannen, maar door echte idealisten uit het volk.⁹ Een treffend voorbeeld is het idee van Brugmans voor een Europese munt, de Edukaat. De naam van deze munt is afgeleid van *educatio*; het Nederlandse volk moest opgeleid en onderlegd worden in het gedachtegoed van de Europese federalisten¹⁰.

In zijn masterscriptie *Internationale Betrekkingen aan de Universiteit Utrecht* geschreven rond de onderzoeksvraag "Hoe zag de EBN haar eigen rol in het ontstaan van Nederlandse politiek met betrekking tot Europese integratie tussen 1948-1954?" concludeert Heijerman dat de B.E.F. een beweging was die als voornaamste rol educatie had en seminars en pamfletten (uit)gaf. De Europese beweging zag zichzelf als een essentiële beweging die zowel het volk als politici nieuwe ideeën kon geven, en kon onderwijzen in het Europees federatief gedachtegoed.¹¹ De echte invloed van de beweging op de politiek kan lastig gemeten worden, en wordt niet overtuigend bewezen. Soms wordt deze zelfs volledig ontkend, zoals bij de vorming van de EDC (European Defence Community).¹² Sterker nog, volgens o.a. Segers wordt de Nederlandse positie op dit onderwerp volledig gevormd door Amerikaanse pressie.¹³

De Nederlandse Raad van Europa, voorganger van de EBN, heeft zelf een geschiedenis geschreven waarin de beweging ingaat op haar sociale en propagandistische tak, de Beweging van Europese Federalisten (B.E.F.).¹⁴ In de ogen van de auteurs van dit stuk wordt de B.E.F. gezien als een organisatie die het grondwerk legt voor de nieuwe staat. Wanneer integratie tot stand komt, moet het

⁹ Annemarie van Heerikhuizen. Hades een vergeten Pionier (1899-1979), in *De weerspanning van de feiten: opstellen over geschiedenis, politiek, recht en literatuur*, eds. M.A. Spiering, M. van Montfrans en J.Th. Leerssen.

¹⁰ Annemarie van Heerikhuizen. Hades een vergeten Pionier (1899-1979), in *De weerspanning van de feiten: opstellen over geschiedenis, politiek, recht en literatuur*, eds. M.A. Spiering, M. van Montfrans en J.Th. Leerssen.

¹¹ Heijerman, "Forces behind the Scene The 'Europese Beweging Nederland' and the Dutch Policy on Early European Integration 1948 – 1954."

¹² Heijerman 39.

¹³ Segers, M., Reis naar het continent, and De Bruin, *Elastisch Europa*, and W.H. Weenink, *Bankier van de Wereld, Bouwer van Europa: Johan Willem Beyen 1897 – 1976* (Amsterdam 2005), and Jan Willem Brouwer en Peter van der Heijden (Red.), *Drees. Minister-president 1948 – 1958* (Den Haag 2005), and Nasra and Segers, 'Between Charlemagne and the Atlantis'.

¹⁴ *De Europese Beweging, De Europese Beweging: Ontstaan, doel en werkwijze* (1954), p. 28. Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 1116.

“volk” hier klaar voor zijn, en voldoende geïnformeerd zijn over nut en noodzaak van verdere integratie. Het was dan ook belangrijk voor de B.E.F. om een groot ledenaantal te verwezenlijken.¹⁵

De geraadpleegde auteurs twijfelen over het algemeen aan de invloed die de N.R.E.B. heeft gehad middels lobbyen en pressie. Des te interessanter is het om de onderbelichte tak aandacht te geven: de B.E.F., die werd gezien als fundamenteel in het slagen van de missie van de lobby- en pressiegroep voor de federalisten. Een voor de hand liggende aanname zou kunnen zijn dat de B.E.F. in haar missie het volk te enthousiasmeren gefaald heeft, gezien de beperkte invloed van de EBN als geheel, en ook omdat het uiteindelijke doel – het stichten van de federale staat – niet bereikt is. Maar dit hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn: het feit dat het ultieme doel niet behaald is is op zichzelf onvoldoende bewijs om conclusies te trekken over de mate waarin de B.E.F. erin geslaagd is breed enthousiasme te creëren voor Europese integratie onder de Nederlandse bevolking. Bovendien is het interessant om de strategie van de B.E.F. te onderzoeken. Er is immers geen specifiek oordeel gegeven door de auteurs aan de B.E.F. in hun conclusie betreffende de EBN in deze periode.

Ik beantwoord in drie hoofdstukken de volgende vragen:

1. Wat waren voor de B.E.F. zelf hun belangrijkste doelen en taken, en hoe wilden ze die bereiken?
2. Heeft de B.E.F. deze doelen bereikt middels het nagestreefde plan?
3. Waarom werkte de methode wel of juist niet?

Deze deelvragen corresponderen met de hoofdstukken. Uiteindelijk zullen deze antwoorden mijn hoofdvraag kunnen beantwoorden:

***Wat was de rol en invloed van de B.E.F. op het Europese
integratieproces in de jaren 1948-1952?***

¹⁵ De Europese Beweging, *De Europese Beweging: Ontstaan, doel en werkwijze* (1954), p. 28. Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 1116.

Zoals besproken was het voornaamste doel van de B.E.F. om een Europese burger te creëren. De noodzaak steun onder de bevolking voor het Europese project te behouden is actueler dan ooit in een tijd waarin de Britse burgers via een referendum hebben besloten de Europese Unie te verlaten. Wellicht bieden de oude methodes van de B.E.F. een inzicht in hoe burgerlijke betrokkenheid wél, of juist niet moet. Met deze vragen zal ik mij in hoofdstuk 1 bezighouden. In hoofdstuk 2 bekijk ik de resultaten van de acties, methode en plannen van de B.E.F. Om de eerste twee deelvragen te beantwoorden heb ik analytisch onderzoek naar primaire bronnen uit het Nationaal Archief 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987' in Den Haag gedaan. Gezien er nog geen officieel onderzoek is gedaan naar dit archief, was het essentieel om de nodige informatie op te doen. Tussen april en juni heb ik honderden archiefstukken bestudeerd verdeeld in de relevantste inventarisnummers. Dit heb ik gecombineerd met secundaire literatuur van de hierbovengenoemde auteurs en onderzoeksresultaten van Heijerman. Hierbij inachtnemend dat veel, zo niet alle primaire bronnen afkomstig zijn van de hand van leden van de B.E.F. of N.R.E.B. en dus niet per definitie objectief.

In hoofdstuk drie analyseer ik de resultaten met behulp van drie modellen, waarvan de waarde kritisch zal worden bekeken. De modellen Resource Mobilisation, Political Opportunity Structure en Framing Theory, worden gebruikt om de gevolgen van de acties van de B.E.F. te kunnen verklaren. Om dit te doen is kennis van de beweging zelf essentieel, zo moet de financiële situatie duidelijk zijn, het ledental, de activiteit van leden en het gebruikte materiaal voor onder andere propaganda uit het Nationaal Archief "Europese Beweging Nederland en voorgangers" in Den Haag.

Resource Mobilisation

Deze methode komt voort uit de economische theorie van Jenkins (1983).¹⁶ De theorie gaat uit van de positieve bijdrage van voldoende middelen of 'resources' aan het succes van sociale bewegingen. Het succes van de acties die een beweging neemt zal groter zijn als ze gecoördineerd worden door een overkoepelende organisatie die hiervoor de benodigde resources heeft, en deze effectief in kan

¹⁶ Jenkins, "Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements."

zetten om de resources uit te breiden (mobilisation). Naast voldoende geld, kunnen resources ook een andere vorm aannemen. Dit zijn de vaardigheden van de organisatoren, media-aandacht, legitimiteit, werk en tijd. In hoofdstuk 3 zal de B.E.F. getoetst worden aan deze factoren. Naast Jenkins' methode zal ik ook gebruikmaken van de theorie van de socioloog Gamson betreffende sociale bewegingen. Voor hem zijn *resources* als geld, organisatie, en tijd belangrijk. Hij trekt vier andere conclusies betreffende sociale bewegingen tussen 1800-1945.¹⁷ Hij zegt dat

- 1: one-issue bewegingen meer succes hebben
- 2: het gebruik van selectieve prikkels om medewerkers harder te laten werken
- 3: het gebruik van geweld, maar ook marsen hebben een positieve invloed
4. succesvolle bewegingen vaak zijn gebureaucratiseerd

Dit laatste punt heeft betrekking op het goed opbouwen van een organisatie door haar leiders. Gamsons theorie kan goed gebruikt worden om een al ontstane beweging te verklaren. De theorie geeft echter geen inzicht in het ontstaan van een beweging maar slechts over het succes hiervan.

Political Opportunity Structure

De theorie van de *Political Opportunity Structure* kijkt wel naar het ontstaan van bewegingen. Deze theorie gaat uit van het benutten van kansen. Wanneer er een wil is van het volk voor verandering, kan deze verandering alleen tot stand komen als er een *window of opportunity* hiervoor is. In mijn paper zal ik de situatie waarin de B.E.F. verkeert naast deze theorie leggen. Hierbij worden de theorieën van Huntington en de socioloog Offe gebruikt. Volgens de socioloog Offe ontstaat deze mogelijkheid als de politieke macht vermindert.¹⁸ Dit noemt hij politieke erosie. De publieke sfeer krijgt op dat moment invloed, en vermengt zich met de politieke sfeer. Volgens Huntington¹⁹ beperkt dit de mogelijkheid om rechtlijnige politieke te voeren nog verder, en dit zorgt voor verdere politieke erosie. Daarom worden deze 'political opportunities' vaak gesloten door politieke machtsvertoon door het leger, zoals

¹⁷ Gamson, *The Strategy of Social Protest*.

¹⁸ Offe, "New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics."

¹⁹ Crozier, Huntington, and Watanuki, *The Crisis of Democracy*, 167.

tijdens de Hongaarse opstand in 1956 en de Arabische Lente in Egypte, Libië en Syrië sinds 2011.

Framing Theory

Tot slot pas ik de *Framing Theory* toe, oorspronkelijk beschreven door Goffman in 1974.²⁰ De theorie beschrijft hoe een beweging succesvoller is wanneer het onderwerp op een juiste manier aan het publiek wordt voorgesteld (de frame). Hoe deze frame eruitziet heeft invloed op hoe het publiek de informatie opneemt en meningen hierover vormt. Met name via de media kan framing goed gebruikt worden voor 'agendasetting' doeleinden. Communicatiedoctors Fairhurst en Sarr publiceerden in 1996 in "The Art of Framing" een aantal succesvolle manieren om een frame te creëren. Dit zijn metaforen, jargon, contrast, spin en verhalen.²¹ In mijn paper zal ik de propaganda van de B.E.F. analyseren aan de hand van deze manieren, en hieruit concluderen of ze succesvol gebruik hebben gemaakt van framing om het federaal gedachtegoed over te brengen.

²⁰ Goffman and Berger, *Frame Analysis*.

²¹ Fairhurst and Sarr, *The Art of Framing*, 125.

Hoofdstuk 1: De creatie van een Europees burger, "wordt lid van de B.E.F.!"

Zoals bleek uit de toespraak van Churchill tijdens het congres in Den Haag moest een Europees burger geschapen worden. Over de manier waarop dat ging werd niet verder uitgeweid. Dit werd volledig overgedragen aan de internationale Europese beweging, en de verbonden landelijke organisaties. In dit hoofdstuk beschrijf ik de strategie van de B.E.F. haar plannen, het gewenste resultaat en de manier om dit resultaat te behalen. Thema in dit hoofdstuk is de interne strijd die de beweging voert met haar eigen koers. Zo komt de discussie over een grote volksbeweging versus een elitaire internationaal gerichte focus aan bod. Maar ook de manier om mensen te bereiken en met welke middelen.

1.1 Europees burger, waarom?

In eerste instantie is het belangrijk om de visie op Europees burgerschap en de meerwaarde hiervan volgens de B.E.F. in kaart te brengen. In de uitwerking van de 'grote propagandacampagne' van de B.E.F. uit 1948 zijn drie hoofdredenen te vinden.

De B.E.F. wilde graag meer leden om de volgende redenen²²:

1. De overgang naar een Federatie zou soepeler verlopen als de federatieve zaak breed gedragen werd door het volk.

Het ligt voor de hand dat er een bredere steun is voor de overgang op de federatieve staat wanneer de beweging meer leden heeft. Interessanter is dat uit deze frase

²² "Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland" (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

blijkt dat deze overgang gezien wordt als een top-down beslissing, en dus niet middels referendum. Voor de stichting van de staat was dus geen grote beweging nodig, slechts voor de gemakkelijke acclimatie van het volk. Dit verklaart ook punt twee:

2. Het geeft de vertegenwoordigers van de B.E.F. en N.R.E.B. meer autoriteit in de onderhandelingen.

Hieruit blijkt wederom de rolverdeling tussen de samenwerkende federatieve bewegingen. De N.R.E.B. kan het gewicht van een grote sociale beweging goed gebruiken om haar lobby doeleinden kracht bij te zetten. Op die manier krijgt de zaak betekenis. Het is echter onduidelijk of de N.R.E.B. meer behoefte had aan een grote volksbeweging die vooral door haar numerieke aantal leden slagkracht had, of dat ze meer behoefte had aan grote namen zoals Hendrik Brugmans (zie verderop in dit hoofdstuk). Bovendien heeft dit relevantie op punt drie, het belangrijkste doel:

3. Financiële redenen: men wilde graag een bestuur dat werkelijke leiding kon geven, en hiervoor was contributie nodig van "vele leden".

Het plan voor de "grote propaganda-actie" is grotendeels een plan om de beweging financieel rendabel te maken. Zo had de beweging vaak geld nodig om speeches en congressen te organiseren en bij te wonen. In hoofdstuk twee zal ik dieper ingaan op de financiële situatie van de organisatie, en dit verbinden aan de *resource mobilisation theory* van Jenkins. Het blijkt dat de financiële situatie nijpend was, en inkomsten middels lidmaatschap nodig waren. (zie afb. 2)

Afb. 2: De tijd dringt, wordt lid van de B.E.F.²³

1.2 Europees burger: hoe?

Volgens de B.E.F. was het bewijs van Europees burgerschap het lidmaatschap van de B.E.F. Dit betekent dat de beweging zichzelf de vraag stelde: wanneer en hoe wordt men lid van de beweging? Want naast de financiële prikkel die voortvloeide uit meer leden voor de beweging, was dit een vraag die ook het bestaansrecht van de organisatie betrof.

Er kan met enige zekerheid gezegd worden dat de B.E.F. de hoop had dat door een snelle groei van het aantal leden de beweging zou uitgroeien tot een brede volksbeweging, gezien de toekomstige financiële problemen. Daarom hadden ze

²³ De B.E.F. "Propagandamatieraal" Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 125.

een intelligent stappenplan om van een onbewuste burger een fanatieke federalist te maken, en lid te worden van de B.E.F. In de eerste plaats vonden ze het belangrijk dat het lidmaatschap ontstond middels "individueel besluit"²⁴. Dit klinkt vandaag misschien niet meer dan logisch, maar is toch relevant gezien de verzuilde samenleving. Het was voor de B.E.F. belangrijk om niet-politiek te zijn, en dus geen partij te kiezen in de verzuilde samenleving. Het was een onafhankelijke organisatie. Dit was tot die tijd in 1948 ook goed mogelijk omdat ze over de invulling van de federatieve staat eigenlijk nog niet hadden nagedacht; die zouden ze immers liever samen bespreken in congressen. De beweging bekende dus nog geen kleur, en kon het niet-politieke imago ophouden. Om tot dit 'individueel' besluit te komen moest de burger stapsgewijs drie bewustwordingen ervaren²⁵:

1. Van het probleem kennis krijgen en daarover gaan nadenken
2. Van de juistheid der voorgestelde oplossing overtuigd raken
3. Tot het inzicht komen, dat men zijn steun aan het verwezenlijken van deze oplossing om verschillende redenen niet mag onthouden.

De praktische invulling van deze stappen is het beste te illustreren aan de hand van gebruikte propaganda (zie afb. 3,4,5 "Europa's Toekomst" op p. 18). Dit propagandastuk gaat uit van het voltooien van stap één, en richt zich met name op stap twee en drie. Men is zich bewust van het probleem, de naoorlogse malaise, en de angst voor een nieuwe oorlog. Aan de hand van een aantal quotes wordt aangegeven dat het volk zelf deze problemen te lijf moet gaan. De oplossing wordt door middel van een quote van Churchill op het einde gegeven. Een sterk punt aan deze brochure is de zin "DIT is onze laatste kans". Het maakt gebruik van een door de B.E.F. veel gebruikte methode (frame), het fatalistische denken: nu of nooit, de dood of de gladiolen.²⁶ Dit affiche maakt onderdeel uit van de manier waarop deze drie bewustwordingen gerealiseerd moesten worden. In 1948 besloot de B.E.F. dat

²⁴ "Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland" (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

²⁵ "Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland" (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

²⁶ Fatalistische uitdrukkingen worden veel gebruikt door o.a. Marga Klompé. Zie Heijerman, "Forces behind the Scene The 'Europese Beweging Nederland' and the Dutch Policy on Early European Integration 1948 – 1954," 18.

er overgegaan moest worden tot een "grote propaganda-actie" Ze stelden dat geen enkele beweging het zonder propaganda kan stellen, hoe puur de intenties ook zijn. De taal in de propaganda moet "zelfs door de eenvoudigsten nog worden begrepen".²⁷

1.3 Europees burger: wie? De grote propaganda-actie

De grote propaganda-actie moest zorgen voor publiciteit en nieuwe leden. De B.E.F. heeft echter hard moeten worstelen met de vraag: "Wat is onze doelgroep?" Het plan uit 1948 geeft een beeld van een grote beweging, waarvan mensen van alle standen en lagen uit de bevolking lid kunnen zijn.²⁸

Tijdens de grote propaganda-actie moest publiciteit gegenereerd worden door:

1. De pers, door bij persconferenties hand-outs voor achtergrondinformatie te verschaffen
2. Advertenties; een serie van zes wekelijkse advertenties van tenminste 1/4 pagina in de belangrijkste plaatselijke bladen.
3. Affiches; deze moeten op zo groot mogelijke schaal worden verspreid. Voor deze verspreiding kunnen in de eerste plaats de reeds aanwezige leden van de betreffende afdelingen zorgdragen. Deze kunnen dan opgehangen worden in woningen op het raam, kantoren, winkels etc.
4. Folders, Brochures Direct mail. Mensen die reageren op de punten 1,2 en 3 krijgen brochures toegestuurd. Mochten zij dan niet lid worden, dan komen ze in aanmerking voor een huisbezoek, of direct mail die als "reminder" kan dienen.
5. Sluitzegels voor brieven
6. Bioscoopreclame (alleen afbeelding, film is te duur)
7. Radio. Omroepverenigingen moeten worden bewerkt, opdat de B.E.F. wekelijks een kwartier zendtijd heeft. Ze moet dit echter in een programma verwerken zonder politieke of religieuze kleur of achtergrond.

²⁷ "Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland" (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

²⁸ "Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland" (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

8. "Stunts" Een voorbeeld hiervan is de stand op Wonderland,
9. Aan het eind van de campagne een grote slotvergadering met de beste sprekers. (niet een serie matige waarbij het publiek moeite moet doen om niet in slaap te vallen).²⁹

In de conclusie wordt duidelijk opgeroepen tot het lidmaatschap van de B.E.F., iets dat blijkbaar voorheen in het geheel of ten dele werd verzuimd. Dit stappenplan komt overeen met het idee van een grote beweging. In het plan is opgenomen om mensen van alle standen aan te spreken. Bijvoorbeeld door bioscoop, radioreclame en stunts. Een voorbeeld van een stunt was een stand in "Wonderland", een tijdelijk attractiepark. Bovendien probeerden ze affiches zo breed mogelijk te verspreiden. Vervolgens wordt er ook aandacht besteed aan wat we het "conversiepercentage" noemen. Dat wil zeggen, het aantal geïnteresseerden dat overgaat tot het lidmaatschap. Door middel van huisbezoeken en post probeert men het lidmaatschap te verzekeren. Een voorbeeld hiervan is een brievenwisseling met de Heer D. Hanekuijk in november 1950. Na getoonde interesse krijgt hij een aantal proefnummers toegestuurd van *Nieuw Europa*, het maandblad van de beweging. De brief eindigt met "Hopende u hiermee naar wens ingelicht te hebben en u spoedig als lid van de B.E.F. te mogen noteren".³⁰

Het blad *Nieuw Europa* werd vervolgens gebruikt om de leden op de hoogte te houden van de voortgang, en de processen die zich afspeelden tijdens congressen en andere activiteiten betreffende het proces richting een Federatief Europa.

Het affiche "Europa's toekomst" is een toegankelijk stuk. De B.E.F. noemde dit soort affiches en dit soort brochures "populair". Dit betekende dat ze geschikt waren voor grote delen van het volk. In 1955 had de B.E.F. nog slechts drie van dit soort brochures gemaakt. Dit waren: '*Wat willen de Federalisten? Het programma der B.E.F. in twaalf punten*', '*Tja... Waarom eigenlijk? Populaire uiteenzetting over doel*

²⁹ 'Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland' (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

³⁰ 'Brief naar de Heer D. Hanekuijk.' (13 november 1950) in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88, Nationaal Archief Den Haag.

en werk der B.E.F.” en *“Europa in zicht, een brochure voor jongeren”*. De rest van de beschikbare literatuur voor propagandadoeleinden richt zich voornamelijk op mensen met academisch denkvermogen. Zo bevatten ze collecties van journalistiek pittige artikelen van J.H. Huizinga, verslagen van belangrijke Europese congressen, en grote artikelen en papers over belangrijke vraagstukken, vaak geschreven door academici zoals Brugmans. Daarnaast was er een grote hoeveelheid aan te kopen ‘prullaria’. Denk aan insignes, steekspelden, reserveknopen, brochures, tafelvlaggetjes, fietsvlaggen, postzegels (afb. 6), en presse-papiers met het E-embleem.

De prullaria en de academische gerichte artikelen verraden dus de eigenlijke focus van de B.E.F. Aan de ene kant wil men met hoogopgeleide leden op een hoog niveau samen nadenken over de invulling van een federatief Europa, aan de andere kant heeft men geld nodig. Hoewel de focus ligt op een kleinere groep capabele mensen, moeten er toch geld worden gegenereerd.

Het stappenplan kon niet volledig uitgevoerd worden, en het lijkt erop alsof het geld onevenredig verdeeld werd. Men wilde bezig zijn met de invulling van een federatief Europa, en was dus vooral gericht op academici. Dit blijkt ook uit een aantal brieven. Zo vraagt H. Hermans naar materiaal wat aansluit bij de jeugd, maar dit blijkt niet mogelijk, omdat er geen materiaal is dat hieraan voldoet.³¹ Mevrouw E.H. Simonis-Pieters stuurt een brief met het verzoek voor materiaal. Ze runt een kleine huisvrouwengroep en omdat ze slechts “simpele huisvrouwen” zijn, vraagt ze om gemakkelijk te begrijpen materiaal. Ook dit was niet beschikbaar.³² Toch is er geprobeerd om een groter publiek te bereiken. Zo is er eens een kwartier radiozendtijd geweest en is er ook een artikel geplaatst in de *Libelle*, maar dit was wederom gericht op academisch denkenden en de gemiddelde Libellelezer zal er niet veel voor gevoeld hebben een lidmaatschap af te sluiten.³³

³¹ ‘Brief naar de Heer H. Hermans.’ (16 januari 1951) in ‘De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987’, inv. nr. 88, Nationaal Archief Den Haag

³² Brief naar mevr. E.H. Simonis-Pieters.’ (22 februari 1951) in ‘De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987’, inv. nr. 88, Nationaal Archief Den Haag

³³ Brief van W. Wisse van de Redactie *Libelle*.’ (5 februari 1951) in ‘De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987’, inv. nr. 88, Nationaal Archief Den Haag

De gehoopte resultaten van de grote propaganda-actie zijn dan ook niet behaald, wat de beweging in problemen bracht. De volgende uiteenzetting werd voor de B.E.F. als reëel gezien. Het aantal leden dat men verwachtte te bereiken in 1949 was 100.000. De redenering van de verwachte resultaten zoals beschreven in het propagandaplan was als volgt³⁴: Er waren geen politieke partijen die het principieel met de B.E.F. oneens zijn, met uitzondering van de C.P.N. 90% van de Nederlanders is (dus) niet tegen federalisme. De BEF ging er vanuit dat als 90% van de Kamerleden, die 4,5 miljoen kiezers vertegenwoordigden, niet tegen federalisme was, het toch zeker mogelijk zou moeten zijn om 100.000 leden te werven. Met deze schatting zouden ze gemakkelijk rond kunnen komen. Bovendien verwachtten ze dat bedrijven ook financiële steun zouden willen geven. Uit het naschrift van dit plan uit 1950 blijkt dat dit plan amper gewijzigd is, omdat het niet is uitgevoerd. De voornaamste reden was financieel. Het ledental was gestagneerd. Het was een statische organisatie, en helemaal geen beweging in de letterlijke zin van het woord. De lezingen werden weinig en door dezelfde mensen bezocht, en er was maar weinig overgang naar het lidmaatschap. Ze moesten nu écht beginnen een andere koers te varen. De oplossing die gevonden werd: advertenties.

1.4 Conclusie

De B.E.F. begon vol goede moed met de invulling van de ideeën en doelen die onder andere besproken waren tijdens het congres van Den Haag. Deze ideeën kwamen overeen met het idee van Churchill dat grote delen van het volk zich aangetrokken moesten voelen tot het federalistisch gedachtegoed. De uitwerking van die intenties komt het beste tot uiting in het plan van de grote propaganda-actie. Hieruit blijken ook de belangrijkste redenen om veel leden te willen: politiek gewicht, een meer Europees-gezinde bevolking, en een financieel gezonde organisatie. Ook zijn de middelen bekend waarmee de organisatie deze leden wilde krijgen, en hoe men burgers enthousiast dacht te maken over Europa. Uit het naschrift blijkt dat er in twee jaar maar weinig is gedaan met het grote plan. Dit kwam voornamelijk door financiële tekortkomingen. Hierdoor is de verspreiding van het federalistisch

³⁴ 'Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland' (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

gedachtegoed onder alle lagen van de bevolking niet tot stand gekomen. Dat hier te weinig aandacht aan besteed is, blijkt onder meer uit de brieven naar Hermans en Simonis-Pieters, waarin duidelijk wordt dat men geen propagandamateriaal bezit voor lageropgeleiden, vrouwen, en jongeren. De aandacht is voornamelijk uitgegaan naar de meer intellectuele onderwerpen in de vorm van artikelen in *Nieuw-Europa*.

Europa's toekomst

is Uw toekomst

Welk een tragedie: Vrije mensen, levende onder de dreiging der politieke slavernij, belemmerd door ketenen, die zij zelf hebben gesmeed en die zijzelf alleen kunnen losmaken

D. D. Eisenhower.

En toch zijn er mensen

die dat allemaal koud laat, die niet van plan zijn zich druk te maken over de toekomst of over de dag van morgen.

Er zijn mensen,

die zo hard werken, dat ze voor niets anders tijd hebben maar vergeten dat al dat werk toch een doel moet hebben: Een betere toekomst: voor zichzelf, gezin of gemeenschap!

Er zijn mensen,

die pal staan voor het algemeen belang en zich daar zeer voor inspannen maar uit het oog verliezen, dat als het mis gaat met Europa, het ook mis gaat met ons landje, zodat hun werken dan vergeefs moete is geweest!

Er zijn mensen,

die met spanning de gebeurtenissen volgen en de toekomst maar somber inzien, neerzitten, in afwachting van het lot, dat hen beschoren wordt

Er zijn mensen,

die in Nederland geen toekomst meer zien en naar de andere kant van de wereld trekken om daar, vanuit niets, een nieuw bestaan op te bouwen!

Een verenigd Europa betekent: Vrijheid, Welvaart, Kracht!

Hoe lang nog moeten 320 miljoen Europeanen leven in de vrees voor 180 miljoen Russen en van de liefdadigheid van 150 miljoen Amerikanen?

De Rougemont.

Het is de hoogste tijd

NU dienen wij te kiezen, en de keuze is niet moeilijk. Indien de Volken van Europa zich verenigen, dan is het nog mogelijk de ellende, die ons omringt, te doen verdwijnen. DIT is onze laatste kans!

Churchill.

Er zijn ook mensen,

die zich ervan bewust zijn dat een betere toekomst in een vrij, krachtig en gezond Europa, binnen ons bereik ligt... maar die weten, dat zij daar zelfaan moeten meebouwen:

Dat zijn de Federalisten
Sluit U aan bij de Beweging van Europese Federalisten.
Secretariaat: Lange Voorhout 58a, Den Haag

Boven en links:

Uitvouwbaar Affiche B.E.F.
Afb. 3, 4, 5.
"Europa's Toekomst" EBN en Voorgangers,
Nationaal Archief Den Haag (1948), inv. Nr. 125.

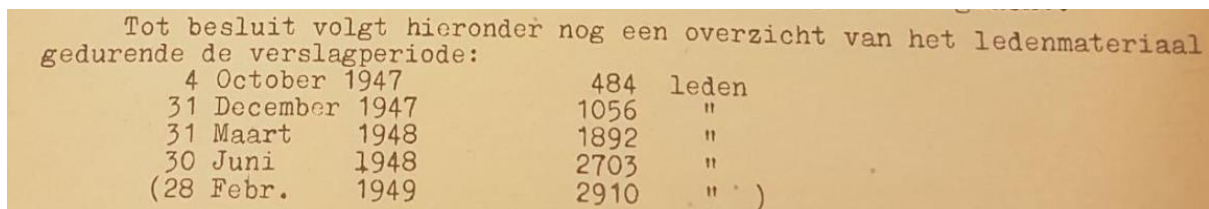
Linksonder:

E-zegel, aanschafbare postzegel met het embleem van één europa. Afb. 6.

Hoofdstuk 2: Het resultaat van vijf jaar strijden voor Europese burgers binnen een Verenigd Europa

Uit het jaarverslag van 1948, dus van voor de grote propaganda-actie, bleek dat het goed ging met de beweging. Het ledental was tussen 4 oktober 1947 en maart 1949 in zesvoud gestegen van 484 leden tot 2910 leden. Uit het jaarverslag blijkt dat tot dan toe de propaganda "krachtig ter hand genomen" werd. Zo waren er grote openbare vergaderingen in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Daar voerden bekende Nederlanders het woord. Er was een start gemaakt met het opzetten van plaatselijke afdelingen door heel het land, en er was besloten tot het opzetten van een orgaan wat uiteindelijk *Nieuw Europa* werd. Echter, de stagnatie in het aantal leden was medio 1948 al ingezet. (zie afb. 7.)

Tot besluit volgt hieronder nog een overzicht van het ledenmateriaal gedurende de verslagperiode:

4 October 1947	484	leden
31 December 1947	1056	"
31 Maart 1948	1892	"
30 Juni 1948	2703	"
(28 Febr. 1949	2910	")

Afbeelding 7 (in: Nationaal Archief, Den Haag. Inv. 81)

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag 'zijn de gestelde doelen bereikt met het aantal behaalde leden?' De drie redenen waarom de B.E.F. meer leden wilde zijn in hoofdstuk 1 beschreven.

2.1 Voor een gemakkelijker overgang naar de federalistische staat:

Een gemakkelijker overgang naar de federalistische staat zou het geval zijn als het volk overtuigd was van de noodzaak van de Europese federatie. De B.E.F. verwachtte dat steun voor het federalistische gedachtegoed zich om zou zetten in ledental. Uit het ledental blijkt niet dat dit het geval is. De B.E.F. had in 1949 2910 leden en op haar hoogtepunt in 1956, een jaar voor haar officiële fusie met de

N.R.E.B. onder de EBN had de beweging 5267 leden.³⁵ Het geringe ledental betekent niet dat de acties van die leden niet tot een grotere bewustwording van de federalistische zaak heeft geleid. Het is goed mogelijk dat verspreiding van dit gedachtegoed en de opname en acceptie hiervan niet automatisch tot lidmaatschap leidde. Het is immers zo dat de beweging zich sinds 1949 vooral wilde richten op zeer actieve leden in regionale kernen, al moet hierbij gezegd worden dat dit niet blijkt uit de geringe opkomst voor onder andere algemene ledenvergaderingen.³⁶ Hollander schrijft in *The Dutch intellectual Debate on European Integration (1948-Present)* dat bijna alle voor handen zijnde Nederlandse literatuur betreffende Één Europa afkomstig was van de EBN.³⁷ Het is dus niet ondenkbaar dat geïnteresseerden alleen het oogpunt van de EBN te lezen kregen, en dat meningsvorming over het onderwerp eenzijdig was. Een tegenstrijdig idee was bijvoorbeeld dat een Europese staat zou zorgen voor een Europa gedomineerd door katholieken, maar dit werd dus niet evenredig verspreid. Een voorbeeld van de Europese gezindheid van het Nederlandse volk doet zich voor middels het proefreferendum, dat gehouden werd in Delft en Bolsward in december 1952.³⁸ Dit referendum, georganiseerd vanuit de overkoepelende Internationale Europese Beweging, werd gehouden in België, Nederland en Duitsland, in steden waar men een dwarsdoorsnede en accurate afspiegeling vond van de samenleving. In deze steden heeft de EBN zich met verve propaganda verspreid.. Bovendien ontving het referendum veel media-aandacht, zelfs op de nationale televisie,³⁹ en hielp zelfs de minister van Buitenlandse Zaken, minister Luns, mee met het stemmen tellen. De uitslag van het referendum was een overweldigend ja met 27160 stemmen voor, en 1559 stemmen tegen.⁴⁰ Het aantal leden uit Delft, waar het referendum gehouden

³⁵ Ledenstand B.E.F. per 1957 in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 36, Nationaal Archief Den Haag.

³⁶ Stukken betreffende Landelijke Congressen van de Beweging van Europese Federalisten, 29 januari 1949, 2 april 1949 en 25 april 1949. (1949) in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 101, Nationaal Archief Den Haag.

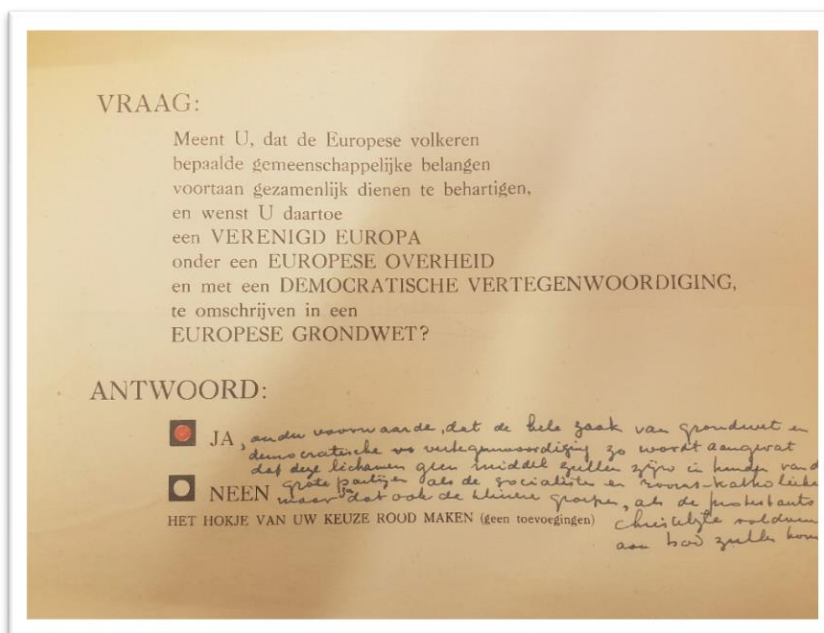
³⁷ Hollander, "The Dutch Intellectual Debate on European Integration (1948-Present)."

³⁸ Proces-verbaal van het Hoofdstembureau betreffende het proefreferendum te Bolsward.1952 in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 193, Nationaal Archief Den Haag.

³⁹ Televisiefragment over het proefreferendum: <https://nos.nl/video/2218864-polygoonjournaal-proefreferendum-van-17-december-1952.html>

⁴⁰ Proces-verbaal van het Hoofdstembureau betreffende het proefreferendum te Bolsward.1952 in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 193, Nationaal Archief Den Haag.

werd, besloeg vijf jaar later, 71 personen.⁴¹ Gezien deze uitslag kan er een aantal hypotheses opgesteld worden met inachtneming van de conclusie van Hollander: de inzet van propaganda en andere activiteiten heeft waarschijnlijk een groot effect op het aantal Europegezinden, maar zorgt kennelijk niet voor een groeiend lidmaatschap van de EBN. Of ook: het Europese volk was klaar voor een overgang tot een federalistische staat, maar hiervoor was de bijdrage van de B.E.F. in Nederland niet evident. Dit gezien de soortgelijke uitslagen in België en West-Duitsland. Dit moet een geruststellende gedachte zijn geweest voor de B.E.F. Het betekent namelijk dat ondanks hun lage aantal leden het oorspronkelijke doel, de Nederlandse bevolking klaarstomen voor het leven in de nieuwe staat, behaald is. De rol van de B.E.F. is in de totstandkoming hiervan echter niet evident.

Afbeelding 8⁴²

⁴¹ Ledenstand B.E.F. per 1957 in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 36, Nationaal Archief Den Haag.

⁴² Ingevuld stembiljet, de ja-stemmer is het oneens met de beoogde invulling van Verenigd Europa, en deelt de angst van Drees dat dit een door katholieken gedomineerde staat zal worden. Een teken dat over de invulling van die staat nog geen consensus gevonden was. ⁴² Ongeldig verklaarde stembiljetten van proefreferendum te Bolsward. 1952 in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 190, Nationaal Archief Den Haag.

2.2 Lobbypraktijken

De B.E.F. wilde het beoogde grote ledental gebruiken om de lobbypraktijken van de N.R.E.B. meer slagkracht te geven. Bovendien konden er grote acties georganiseerd worden met een groot ledental. Dit zou ongetwijfeld voor aandacht zorgen en gaf de mogelijkheid om ideeën kenbaar te maken aan de politiek.

In 1951 wordt er door de BEF besloten dat men ontevreden is met de resultaten van massa-propaganda, en gaat men liever aan de slag met het direct beïnvloeden van politici en daarmee hoogstaande figuren.⁴³ Hier geven ze toe aan wat ze voornamelijk al aan het doen waren.

Een voorbeeld waarvoor de N.R.E.B. de B.E.F. wil inzetten om de lobby-positie te versterken is de discussie en de Nederlandse positie betreffende het Schumanplan. Dit plan ging uit van een neo-functionalistische integratie, gestart met industrie. De EBN was zich bewust van de negatieve Nederlandse positie, en die van Drees en Stikker. Hendrik Brugmans stelde voor om de volledige propagandaproductie en activiteiten van de B.E.F. in te zetten om het Schumannplan er toch doorheen te krijgen in Nederland. De uiteindelijke deelname van Nederland aan het plan werd door de EBN gezien als het bewijs van haar invloed.⁴⁴ Heijerman beschrijft echter dat dit beeld van de B.E.F. zelf overdreven is, en dat de daadwerkelijke invloed lager ligt.⁴⁵ Heijerman legt uit dat het doel van de EBN niet overeenkomt met de uiteindelijk besloten plannen. De EBN zag economische integratie slechts als een middel om haar eigenlijke doel, dat van militaire en politieke eenheid, te bereiken. Stikker schrijft in zijn memoires dat de veelheid aan ideeën van de EBN vooral later nuttig bleken.⁴⁶ Heijerman concludeert dat Drees voornamelijk deze ideeën gebruikte om zijn eigen positie te versterken, en zo de EBN meer als denktank gebruikte. Zo vonden de economische ideeën vruchtbare grond, maar werd hij niet overtuigd van de politieke en militaire ideeën van het EBN. Dat Drees niet overtuigd was van het federalistisch gedachtegoed blijkt wel uit zijn aanstelling van Johan Beyen, opvolger

⁴³ 'Aan de afdelingsbesturen der Beweging van Europese Federalisten' (June 1950). In 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 19, Nationaal Archief Den Haag,

⁴⁴ Verslag der Hoofdbestuurvergadering van de Beweging van Europese Federalisten, 's-Gravenhage' (7 June 1950). In 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 19, Nationaal Archief Den Haag.

⁴⁵ Heijerman, "Forces behind the Scene The 'Europese Beweging Nederland' and the Dutch Policy on Early European Integration 1948 – 1954." 14.

⁴⁶ Dirk Stikker, *Memoires Mr. Dirk U. Stikker* (Nijgh & van Ditmar, 1966) 150.

van Stikker als Minister van Buitenlandse Zaken. Beyen wordt in die tijd door PvdA leider Van der Goes van Naters uitgemaakt voor een “xenofobische anti-Europeaan”⁴⁷ Dit voorbeeld toont aan dat de EBN alleen in het brengen van nieuwe ideeën aan de politiek over het onderwerp economie, en economische integratie geslaagd is. De intellectuelen van de EBN dienden dus eerder als denktank voor de regering hun plannen, omdat hun ideeën betreffende politieke en militaire integratie niet overgenomen werden. Economische samenwerking was het minst belangrijk voor de EBN, maar hier werden de ideeën van de EBN wel overgenomen. Het is aannemelijk dat het ledental te gering werd geacht om bij te dragen aan het lobbyproces van de N.R.E.B. voor de voor hun belangrijkste punten. Het is mogelijk dat de leiders van de B.E.F. gehoopt hadden massademonstraties te kunnen organiseren, om op die manier de politiek tot andere inzichten te brengen, en dat deze druk tot agendasetting zou leiden. Dit gebeurde wel in Straatsburg op 12 augustus 1949 toen 20.000 mensen op een massademonstratie afkwamen.⁴⁸ Dit was in Nederland wellicht ook mogelijk geweest als het gestelde doel van 100.000 leden behaald was. Nederlands historicus Felix Klos beschrijft dat deze massale opkomst en massaal vlaggenvertoon een positief effect op het respect dat overheden en belangrijke politieke actoren hadden voor de Europese beweging. Klos toont aan dat deze demonstratie zelfs de grootste criticasters in Groot-Brittannië de mond snoerde. Bovendien zorgde het bijna direct voor een grote ‘policy-change’. De Engelse regering had het standpunt ‘benevolent neutrality’ jegens de Europese Beweging, in tegenstelling tot de eerdere boycot.⁴⁹ Ook het Amerikaanse standpunt werd steeds meer pro-Europese Federatie. Een soortgelijke reactie van de Nederlandse overheid zou niet ondenkbaar zijn geweest. Zeker als zo’n demonstratie op eigen bodem plaats zou vinden, wanneer de B.E.F. en N.R.E.B. dit nodig zouden hebben. De B.E.F. heeft ook geprobeerd dit soort manifestaties te organiseren, maar deze bleven zeer beperkt. Een voorbeeld hiervan is het Europa Festival in Scheveningen, hoewel was de opkomst tegenviel. Concluderend had het organiseren van grote demonstraties kunnen leiden tot echte

⁴⁷ Heijerman, “Forces behind the Scene The ‘Europese Beweging Nederland’ and the Dutch Policy on Early European Integration 1948 – 1954” 14.

⁴⁸ Felix Klos, *Churchill's Last Stand: The Struggle to Unite Europe* (I.B.Tauris, 2017) 230.

⁴⁹ Klos. 231.

politieke invloed. Dit lukte echter niet met het bereik van de beweging gezien de lage opkomst in Scheveningen.

2.3 Financiële redenen

De B.E.F. wilde graag een bestuur dat werkelijk leiding kon geven, en hiervoor was contributie nodig van “vele leden” De officiële oprichting van de B.E.F. was op 4 oktober 1947. De Beweging startte met 484 leden en groeide snel. Op 31 maart 1948 waren er 1892 leden, op 30 juni 2709 leden. Zo’n acht maanden later, op 28 februari 1949 stond de teller op 2910. Daarna steeg het ledental wel, maar niet meer spectaculair. Zoals blijkt uit het propagandaplan moesten leden de werkzaamheden van de B.E.F. de organisatie financieel gezond houden.⁵⁰ De leden werden onderverdeeld in collectieve leden (organisaties), individuele leden en ondersteunende leden (donateurs). Deze distinctie werd gebruikt om meer of minder contributie te betalen. De aanvankelijk grote toename aan leden legde blijkbaar een grote druk op het personeel, dat de contributies en financiële bijdragen moest verwerken. In een brief van J.E. van Dierendonck (1 nov. 1948) wordt gesproken van financieel wanbeheer. Alle lopende uitgaven moeten worden stopgezet, geen nieuwe initiatieven en sluiting van het kantoor in Amsterdam.⁵¹ Men concludeert dat het secretariaat zeer slordig is geweest, aangezien met name de contributies niet of niet goed werden bijgehouden. Op 2 april 1949 wordt een Financiële Commissie in het leven geroepen. Zij noteren in hun eerste rapport over 1946- mei 1948 een batig saldo van fl. 19.816,- en in hun tweede rapport over juni 1948 tot feb. 1949 een nadelig saldo van fl. 403,71. Een verlies dus van meer dan fl. 20.000!

Ook met vergoedingen werd slordig omgesprongen. Medewerkers en instanties kregen soms pas na veel correspondentie hun loon, onkostenvergoeding of rekeningen betaald. Dit droeg niet bij aan het vertrouwen en maakte leden wantrouwig om bijvoorbeeld propagandamateriaal voor te schieten.

Regeringssubsidie werd principieel geweigerd. Maar vanaf 1952 zien we in de

⁵⁰ Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland” (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in ‘De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987’, inv. nr. 88.

⁵¹ Stukken betreffende de Financiële Commissie van de Beweging van Europese Federalisten. 1949-1950 in ‘De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987’, inv. nr. 79, Nationaal Archief Den Haag.

accountantsverslagen wel bijdragen van politieke partijen, enkele ministeries en vakverenigingen.⁵² Dit kan erop duiden dat de originele principes onder financiële druk niet meer gehouden konden worden. Het is duidelijk dat het aantal leden bij lange na niet voldoende was om de onkosten te dekken. Bovendien is het duidelijk waar de prioriteit ligt van de B.E.F. op basis van uitgaven. In plaats van zich te richten op een sterke uitbreiding van het ledental om zo financieel gezond te worden door extra uitgaven aan propagandamateriaal en andere acties, wordt prioriteit gegeven aan andere zaken.

De N.R.E.B. bleek hier de reddende engel. Niet alleen namen ze vanaf 1949 voortaan de kosten van de uitgave van *Nieuw Europa* op zich, ook gaven ze een royale bijdrage aan de B.E.F. om de zware verliezen te dekken.⁵³ (zie afbeelding 9). Het aantrekken van extra leden middels uitgaven aan propaganda bleef echter een lage prioriteit houden, Dit blijkt ook uit de eerder besproken bron waarin het aantal "populaire" affiches erg laag ligt in 1957. De extra invloed van de N.R.E.B. dat zich voornamelijk richtte op het lobbyen bij politici op basis van inhoudelijke ideeën zal hier aan bijgedragen hebben.

⁵² Accountantsrapporten van de Beweging van Europese Federalisten en de Nederlandse Raad der Europese Beweging over de boekjaren 1949-1954 en 1956- 1958. in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 86, Nationaal Archief Den Haag.

⁵³ Stukken betreffende de Financiële Commissie van de Beweging van Europese Federalisten. 1949-1950. in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 79, Nationaal Archief Den Haag, 23.

voorts wordt verwezen naar de onderstaande Ontwerp-begroting, voorgedragen aan de Nederlandse Raad, welke reeds in principe werd goedgekeurd door het Uitvoerend comité van deze Raad.

<u>INKOMSTEN</u>		<u>UITGAVEN</u>	
Subsidie Ned Raad	f. 38.000,-	Honoraria organisatoren	f.10.000,-
Contributies	" 7.500,-	Sociale lasten	" 2.000,-
		Reis- en verblijfkosten organisatoren	" 6.000,-
		Kosten Hoofdbestuur	" 4.000,-
		40% der contributie voor afdelingen	" 3.000,-
		Oprichten afd.en subsidies kleine afd.	" 2.000,-
		Arbeid studie commissies	" 3.500,-
		Publicaties (rapporten, brochures, bulletins etc.)	8.000,-
		Contributie U.E.F.	" 1.000,-
		Buitenl. contacten	" 5.000,-
		Onvoorzien	" 1.000,-
	-----		-----
	f. 45.500,-		f.45.500,-
	=====		=====

's-Gravenhage, Maart 1949

Afbeelding 9⁵⁴

2.4 Conclusie:

Concluderend kunnen we stellen dat de B.E.F. nooit op haar eigen benen heeft kunnen staan in de periode 1947-1952. Ik heb aangetoond dat er geen prioriteit gegeven is aan uitgaven ten behoeve van ledenwerving. Het betekende echter niet dat de propaganda automatisch tot meer leden zou hebben geleid. De besproken Europagezindheid en de wetenschap van het bestaan van de B.E.F. zorgde immers niet voor een groeiend ledental in Delft.

Het ledental heeft ook niet direct bijgedragen aan een mogelijke overgang tot één Europa. Het aantal leden besloeg immers geen groot deel van de bevolking, waar dat met de beoogde 100.000 leden wel het geval was geweest. Het was echter al sinds 1949 het doel van de B.E.F. om zeer actieve leden te hebben. Deze actieve kern zou bijvoorbeeld in Delft een belangrijke rol gespeeld kunnen hebben in de uitslag van het proefreferendum daar, maar hoe groot die rol is geweest valt niet met zekerheid te zeggen. Het enthousiasme van de kernleden zorgde in ieder geval niet

⁵⁴ Stukken betreffende de Financiële Commissie van de Beweging van Europese Federalisten. 1949-1950. in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 79, Nationaal Archief Den Haag.

voor een groter ledental. Enkel meer leden zorgde niet per definitie voor een bredere acceptatie voor de overgang van de nationale naar een federale staat. De aanname van de B.E.F. dat meer Europegezinden automatisch meer leden betekende is onjuist. Het ledental heeft ook geen positieve bijdrage geleverd aan de lobbypraktijken. Via de casus van het Schumannplan is aangetoond dat de politiek de waarde van de EBN voornamelijk zag in de vorm van een denktank wiens ideeën, mochten die aansluiten met de politieke koers, gebruikt konden worden. Het is de EBN niet gelukt om de politiek te kunnen overtuigen van haar oorspronkelijke ideeën. Het is niet ondenkbaar dat dit wel was gelukt als er een groter ledenaantal was geweest. Daarnaast hadden deze leden echt actief moeten zijn, zodat er grote demonstraties gehouden konden worden. Wellicht hadden deze dan net zo'n impact kunnen hebben als de bijeenkomst in Straatsburg.

Uiteindelijk heeft de Europese zaak niet veel leden nodig gehad om zichzelf te financieren, omdat het gebruik kon maken van giften en subsidies. Ook was er geen grote volksbeweging nodig om grote delen van het volk enthousiast te krijgen voor het federalistische gedachtegoed, al is de bijdrage van de B.E.F. hieraan niet meetbaar. Niettemin was een groter ledental wel van belang geweest als de EBN echt zaken op de agenda wilden krijgen, zoals de beoogde militaire en politieke integratie en de politieke koers van Nederland zou willen sturen, in plaats van slechts mee te waaien in dezelfde richting.

Hoofdstuk 3:

Het ledental en de populariteit van het federalistisch gedachtegoed verklaard aan de hand van Resource Mobilisation, Political Opportunity Structure en Framing.

Tot nu toe hebben we geconcludeerd dat de B.E.F. successen heeft gekend, maar niet evident dankzij haar ledental. Daarnaast zijn er ook duidelijke tegenvallende resultaten, bijvoorbeeld de financiële situatie en de invloed van de B.E.F. op het succes van de lobbypraktijken van zusterorganisatie de N.R.E.B.

In dit hoofdstuk ontdekken we of dit succes en de absentie hiervan verklaard kunnen worden aan de hand van verschillende theorieën die zich bezighouden met sociale bewegingen. Dit zorgt ervoor dat we preciezer aan kunnen duiden wáárom zaken gelopen zijn zoals ze zijn gelopen. De theorieën kunnen helpen de waargenomen resultaten van hoofdstuk 2 te verklaren. Daarnaast is de B.E.F. een unieke sociale beweging, en is het een goede testcase om te kijken of de genoemde theorieën toereikend zijn de resultaten van het vorige hoofdstuk besproken te verklaren, of dat deze buiten de gebruikte modellen vallen.

3.1 Political opportunity structure en framing:

Political opportunity structure biedt een raamwerk waarmee het falen of slagen van een sociale beweging verklaard kan worden. Jenkins legt uit dat het hebben van gelijkdenkenden in de elite, en in de overheid positieve effecten hebben op het succes van een sociale beweging.⁵⁵ Tot 1952 concludeerde de B.E.F. zelf dat de media en de politiek het grotendeels met hen eens was.⁵⁶ Dit betekent dat er een

⁵⁵ David Meyer en Suzanne Staggenborg, "Movements, Countermovements, and the Structure of Political Opportunity," *The University of Chicago, American Journal of Sociology*, 101, no. 6 (Mei 1996): 1682–1660.

⁵⁶ 'Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland' (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

grote *political opportunity* was. Het jaar 1952 is gekozen, omdat met het aantreden van Beyen een duidelijke switch plaatsvindt in de regering, zoals eerder vermeld. De regering is niet meer unaniem vóór. Beyen zou nooit mee hebben geholpen met stemmen tellen zoals zijn voorganger Luns deed.

Bovendien volgt deze beslissing de theorie van Huntington, die zoals in de inleiding genoemd wordt, uitlegt dat wanneer de politieke sfeer zich bedreigd voelt, de vermenging met de publieke sfeer een halt toegeroepen zal worden, om verdere politieke erosie te voorkomen.⁵⁷

Dit kan de beperkte invloed van de N.R.E.B. verklaren binnen de regering ook al bleef de EBN wel allianties houden binnen de Tweede Kamer, waar meerdere Kamerleden lid waren van de B.E.F.⁵⁸ Bovendien werden er zelfs vaak stukken van de minister-president te vinden in *Nieuw Europa*, hetgeen ook valt onder wat Jenkins 'political discours' noemt, en bij zou moeten dragen aan het succes van de sociale beweging. Deze voordelen zijn echter niet voldoende geweest om de doelen van politieke en militaire integratie, te verwezenlijken. Integendeel, deze nauwe samenwerking tussen de beweging en de politiek zou eerder zorgen voor berusting en ontnam de noodzaak van het volk om actie te ondernemen.

Een andere verklaring die *Political Opportunity Structure* ons biedt is het principe van tegenbewegingen. Tegenbewegingen ontstaan volgens Meyer doordat andere groepen zich afzetten tegen duidelijke standpunten van de bovenliggende partij(en).⁵⁹ Dit zorgt voor een verscherping van het debat. Er ontstaan dan vóór- en tegenstanders in het debat. Deze verscherping kan ook zorgen voor een zeker fanatisme, wat wellicht geleid zou hebben tot een groter lidmaatschap. Een echte tegenbeweging is echter niet ontstaan in de periode. Bovendien hield de EBN zich bewust vaag en mengde het zich niet in de politiek. Dit zorgde dus voor weinig tegenstand, maar tegelijkertijd zorgde het niet voor het nodige fanatisme. Daarnaast ontstond er geen publiek debat over de inhoud van een verenigd Europa, omdat ze hier nog geen controversiële standpunten over hadden ingenomen. Het ontstaan van een tegenbeweging werd ook nog eens bemoeilijkt door wat Meyer noemt "grote

⁵⁷ Crozier, Huntington, and Watanuki, *The Crisis of Democracy*, 167.

⁵⁸ 'Propagandacampagne voor het Europese Federalisme in Nederland' (29/3/1948) Nationaal Archief Den Haag, in 'De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987', inv. nr. 88.

⁵⁹ Meyer and Staggenborg, "Movements, Countermovements, and the Structure of Political Opportunity," 1660–82.

overwinningen” van de oorspronkelijke beweging.⁶⁰ De overtuigende winst voor het ja-kamp in het proefreferendum kan gezien worden als een voorbeeld hiervan. Wellicht is het niet ontstaan van een scherp debat de oorzaak ervan dat tijdens een aantal lezingen van de Nederlandse correspondent in Rome van het blad “De Tijd” voor de B.E.F. in Nederland de media niet onder de indruk zijn. Tijdens een van die lezingen waren de nodige media aanwezig. Deze vertrokken echter al in de pauze. Zij vonden de inhoud ‘waardeloos’ en bovenal ‘bekende koek’.⁶¹ Er kwam dus ook geen extra media-aandacht. Door de afwezigheid van duidelijke tegenstand en het ontbreken van een debat waren de standpunten en inzichten van de B.E.F. dus al conventioneel en absoluut niet revolutionair volgens deze vertegenwoordigers van de media. Het positieve frame dat bestond rond de beweging in 1952 tijdens het referendum was er niet langer, en de standpunten en slogans sloten niet meer goed aan bij de tijdgeest van vijf jaar later. Het eerdergenoemde fatalistisch denken had duidelijk niet meer dezelfde impact en slogans, die een belangrijke rol speelden en die succesvol bleken in het ‘frame’ van 1952 (zie afbeelding 10) en waren niet meer in staat om voor volle zalen te zorgen, noch het nieuws te halen. De organisator van de avond vond de journalisten en de gasten te dom om het te begrijpen, het imago van een elitaire beweging daarmee bevestigend.⁶² Dit alles verklaart het lage aantal leden en geeft inzicht in de besproken resultaten van de lobbypraktijken.

Afbeelding 10⁶³

⁶⁰ Meyer and Staggenborg, 1680–82.

⁶¹ Stukken betreffende propaganda en voorlichtingsactiviteiten van de Beweging van Europese Federalisten. 1950-1957. In ‘De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987’, inv. nr. 88, Nationaal Archief Den Haag,

⁶² ‘ibidem’

⁶³ Spandoek opgehangen tijdens het proefreferendum in Bolsward, december 1952. Via filmbestand: <https://nos.nl/video/2218864-polygoonjournaal-proefreferendum-van-17-december-1952.html>

3.2 Resource Mobilisation

Tot slot wil ik onderzoeken of de Resource Mobilisation theorie en de vier conclusies betreffende sociale bewegingen van Gamson opgaan voor de organisatie en het optreden van de B.E.F.

Jenkins geeft in *Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements* een overzichtelijk beeld van de meest aangenomen conclusies binnen de theorie⁶⁴. Om bij het begin te beginnen, het ontstaan van succesvolle sociale bewegingen gebeurt vaak door een kleine groep gemotiveerde personen. Dit is ook voor de B.E.F. het geval. In zijn memoires *Wij, Europa* spreekt Hendrik Brugmans van een kleine groep van enkele tientallen gemotiveerde figuren.⁶⁵ Dit is één van de belangrijke resources waar de theorie op gestoeld is. Het is echter ook een resource om dezelfde resources uit te breiden. Dat betekent dat er voldoende nieuwe en gemotiveerde leden moeten komen, en dat er ook voldoende tijd beschikbaar moet zijn voor de leden, en voldoende geld om hun activiteiten te kunnen financieren.⁶⁶ Dit wordt gezien als de mobilisatie van deze resources. Om hieraan te kunnen voldoen moet de organisatie goed staan. Dit valt samen met punt vier van Gamson: "succesvolle bewegingen zijn gebureaucratiseerd"⁶⁷ Zoals is gebleken uit het financiële stuk in hoofdstuk 2, was de bureaucratie niet goed op orde. Ten tijde van snelle groei en de aanbreng van resources kon de administratie dit niet bijhouden. Ook kwam er in financieel opzicht maar geen duidelijkheid, hetgeen tot een niet-optimaal gebruik leidde. We hadden al de conclusie getrokken dat de besteding van het geld niet ten goede kwam aan het winnen van nieuwe leden. Er was dus geen sprake van mobilisatie in de beweging.

Gamson concludeert ook dat bewegingen zich het beste tot één standpunt kunnen beperken, en hier al hun aandacht aan schenken. Nu doet de B.E.F. dit door alleen een federatief Europa te willen, en verder geen invulling hieraan te geven. Dit is echter te breed om als one-issue te tellen, zelfs zeer brede vredesbewegingen zijn

⁶⁴ Jenkins, "Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements." 531.

⁶⁵ Brugmans, *Wij, Europa*. 171.

⁶⁶ Jenkins, "Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements." 533

⁶⁷ Gamson, *The Strategy of Social Protest*.

vaak alleen tegen één oorlog en focussen zich zo op één onderwerp. Bij de B.E.F. is dit niet het geval. Vervolgens moeten resources als geld gebruikt worden om prikkels te geven. Deze prikkels moeten leden extra motiveren zich in te zetten voor de goede zaak, en dus andere resources, werk en tijd, te leveren. Bijvoorbeeld door voor een groot deel de reiskosten te vergoeden van belangrijke leden om zo conferenties in het buitenland te kunnen bijwonen. Dit zorgde dan ook voor een grote aanslag op de financiën en leidde ertoe dat er te weinig geld overbleef om bepaalde propagandakosten, door leden gemaakt, te vergoeden, wat weer een negatieve financiële prikkel tot gevolg had. Tot slot geeft Gamson aan dat sociale bewegingen die geweld kunnen gebruiken meer succes hebben. Deze optie was er echter niet voor de B.E.F. niet alleen vanwege de eerder besproken allianties in de regering, maar ook vanwege het elitaire karakter van de beweging. Bovendien was de dreiging van oorlog en geweld juist een van de grootste motivatoren om het eens te zijn met de B.E.F.

De resultaten van de BEF kunnen grotendeels verklaard worden aan de hand van de handvatten die de gebruikte theorieën bieden. Vanwege haar zwakke omgang met resources kon de *political opportunity* die de beweging bezat, niet opgehouden worden. Het karakter van de beweging zorgde bovendien voor weinig vernieuwing, waardoor er minder resources beschikbaar kwamen. Dit komt onder andere door de afgenomen interesse van de media, en het publiek, waardoor de framing van het onderwerp zich negatief aanpaste.

4. Conclusie:

De historiografie betreffende de Europese bewegingen in Nederland is zeer gelimiteerd. Mede hierom is er nog niet eerder aandacht uitgegaan naar de B.E.F. specifiek. Ook is de verhouding tussen de N.R.E.B. en de B.E.F. nog niet eerder bestudeerd. De missie van de B.E.F. is belangrijk in de hedendaagse discussie over identiteit en nationalisme. In dit paper heb ik onderzocht wat de zelf gestelde doelen van de B.E.F. waren, hoe ze deze wilden bewerkstelligen, en of ze hierin geslaagd zijn. Ik ben met name ingegaan op het door het B.E.F. zelfgestelde doel om een beweging van "vele leden" te worden, en waar ze deze vele leden voor wilden gebruiken. Vervolgens heb ik met behulp van theorieën op het gebied van sociale bewegingen getracht te verklaren waarom dit deels wel en deels niet gelukt is.

Concluderend kan er gesteld worden dat de B.E.F. een bijdrage heeft geleverd in het aan het onder de aandacht brengen van het federalistisch gedachtegoed in Nederland. Middels acties, lezingen en propaganda is het duidelijk dat de B.E.F. inderdaad invloed heeft gehad. Het is echter onmogelijk om deze invloed uit te drukken in cijfers of in een percentueel aandeel. Met behulp van het plan voor de grote propaganda-actie kunnen we stellen dat er er doelen gesteld werden die duidelijk in lijn waren met de besluiten die genomen waren tijdens het congres van Den Haag in 1948. Uit het naschrift van dit plan blijkt echter dat dit nooit in zijn volledigheid is uitgevoerd. De grootste obstakels hiervan waren het beperkt aantal uitvoerders, en de beperkte financiële middelen. Met behulp van Resource Mobilisation kunnen we ook concluderen dat er verkeerde keuzes zijn gemaakt in de besteding en verwerving, en organisatie van de genoemde financiën. Het geld dat de beweging heeft, wordt namelijk vooral besteed aan de intellectuele productie van de beweging, door middel van het bezoek van congressen en het publiceren en uitgeven van *Nieuw Europa*. De verkeerde conclusies worden getrokken en men is in 1951 niet langer overtuigd van de inzet van massa-propaganda, waardoor de beweging een steeds kleiner segment van de bevolking aanspreekt. Het blijkt uit een aantal brieven dat er geen "eenvoudig" propagandamateriaal beschikbaar is, en ook niets voor jongeren. Zo kan de beweging niet groeien qua aantal leden. Het is echter voor de beweging wel belangrijk geweest dat er actieve regionale kernen zijn. Dit lijkt

wel effect te hebben gehad, de B.E.F. heeft een bijdrage geleverd aan de zo overtuigende zege van het ja-kamp tijdens het proefreferendum van 1952, door onder andere de inzet propaganda. Dit zonder een groot ledental in Delft. Het is echter wederom niet meetbaar hoe groot de bijdrage is. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de B.E.F. deels succesvol is in haar missie om van de Nederlanders ook Europese burgers te maken.

Een Europees Burger heeft echter ook een Europese Staat nodig, en deze is er niet gekomen in de besproken periode. Het was de taak van de N.R.E.B. ondersteund door de leden van de B.E.F. om bij de politiek te lobbyen zodat verregeande politieke en militaire integratie tot stand zou komen. We hebben kunnen concluderen dat de politiek onder Drees niet onder de indruk was van de druk van de N.R.E.B. De beweging werd eerder als denktank gebruikt om de eigen koers kracht bij te zetten. Echte 'Agenda Setting Power' had de N.R.E.B. echter niet. Het is het onderzoeken waard of grote demonstraties zoals die in Straatsburg dit wel hadden kunnen forceren. Hiervoor was het bereik van de beweging, dat wil zeggen leden en beïnvloede sympathysantendie via regionale kernen in contact stonden met de beweging, te beperkt. Dit bleek onder meer uit de niet effectieve demonstratie in Scheveningen.

Dit is een duidelijk negatief gevolg van de financiële koers die gevaren werd binnen de B.E.F. Er werd geen prioriteit gegeven aan het bereiken van alle lagen van de bevolking in het uitgeven van het budget. Het beste voorbeeld van een demonstratie van het Europese gedachtegoed bleek het referendum. Niet lang daarna wordt echter Beyen aangesteld, een anti-federalist volgens sommigen. Middels de *Political Opportunity Structure* van Huntington kan deze actie herkend worden als het sluiten van de political opportunity, omdat de publieke en politieke sfeer teveel mixen. Door de schijnbare alliantie met deze politieke sfeer kon er ook geen vuist gemaakt worden tegen deze sfeer. Daarnaast zorgde het milde karakter en de politiek van het geen stelling innemen, gepaard gaande met daadwerkelijke Europese integratie ervoor dat er weinig onvrede was buiten de beweging. Ook ontstond er geen sterke tegenbeweging, waardoor er geen scherp debat gevoerd werd. Dit zorgde er uiteindelijk voor dat de interesse in het federatief gedachtegoed langzaam wegebde. De ideeën waren voor de media weinig vernieuwend, en werden de eerder genoemde "bekende koek". De gebruikte methoden in hoofdstuk 3 konden, mits

gecombineerd, de resultaten in hoofdstuk 2 verklaren. Toch is het lastig om dit type beweging goed te analyseren met deze methodes, die toch vooral gericht zijn om protestbewegingen te verklaren.

Het is evident dat ik in mijn paper geen harde conclusies kan trekken betreffende de mate van invloed van de B.E.F. op het verspreiden van het federalistische gedeachtegoed. Een studie naar dezelfde bronnen in het nationaal archief zal dit niet verhelpen. Daarom is het interessanter om andere krachten te bekijken die ditzelfde, of juist het tegenstelde proberen te doen. In één van overgebleven referendumstemformulieren geeft een deelnemer aan dat hij op de hoogte is van de angst voor een door katholieken gedomineerd Europa. Dit is ook een sentiment dat gedragen wordt door Drees. Het is daarom zinvol om de kracht van deze gedachte te bestuderen, en hoe breed dit gedragen werd. Ook kan de rol en de kunnen de acties van de Duitse en Belgische Europese bewegingen geanalyseerd worden en vergeleken worden met die van de B.E.F. rond de referenda van 1952. Deden zij veel of juist minder, en had dit invloed op de uitslag aldaar?

'De Europese federalisten van het naoorlogse Nederland en Europa zagen Europese integratie als de oplossing bij uitstek om vrede en veiligheid in de toekomst te garanderen. Dat daarvoor brede steun onder de bevolkingen nodig was werd wel onderkend (zie Churchill en de doelstellingen van de BEF), maar werd onvoldoende gerealiseerd. De focus lag op het beïnvloeden van politici en niet op het veroveren van de 'hearts and minds'.

In het Europa van vandaag, dat vecht tegen anti-Europees sentiment niet alleen in het Verenigd Koninkrijk, maar ook in Polen, Hongarije of ook Nederland, is het belang van betrokkenheid van de burger nog altijd evident. Maar ook vandaag lijken overheden of sociale bewegingen er nog altijd niet in te slagen meer steun voor Europese integratie te bewerkstelligen. Uit het verleden van de B.E.F. kunnen, als één van vele factoren, lessen getrokken worden voor de toekomst. De belangrijkste daarvan is zich niet blind te staren op politici en beleidsmakers, maar minstens zoveel aandacht te schenken aan communicatie met de bevolking.

Bibliografie:

- Brugmans, Hendrik. *Wij, Europa. Een Halve Eeuw Strijd Voor Emancipatie En Europees Federalisme*. Amsterdam: Uitgeverij Meulenhoff, 1988.
- Crozier, Michel, Samuel P. Huntington, and Joji Watanuki. *The Crisis of Democracy: Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*. New York: New York University Press, 1975.
- “Democratic Deficit.” *EUR-Lex*, n.d. https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/democratic_deficit.html.
- Fairhurst, Gail T., and Robert A. Sarr. *The Art of Framing: Managing the Language of Leadership*. 1 edition. San Francisco: Jossey-Bass, 1996.
- Gamson, William A. *The Strategy of Social Protest*. Subsequent edition. Belmont, Calif: Wadsworth Pub Co, 1990.
- Goffman, Erving, and Bennett Berger. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Later Reprint edition. Boston: Northeastern, 1986.
- Heijerman, Niels. “Forces behind the Scene The ‘Europese Beweging Nederland’ and the Dutch Policy on Early European Integration 1948 – 1954.” Universiteit Utrecht, 2017.
- Hollander, J. “The Dutch Intellectual Debate on European Integration (1948-Present).” *Journal of European Integration History* 17, no. 2 (2011): 197–218.
- Jenkins, J. Craig. “Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements.” *Annual Review of Sociology* 9 (1983): 527–53.
- Klos, Felix. *Churchill’s Last Stand: The Struggle to Unite Europe*. I.B.Tauris, 2017.
- Meyer, David, and Suzanne Staggenborg. “Movements, Countermovements, and the Structure of Political Opportunity.” *The University of Chicago, American Journal of Sociology*, 101, no. 6 (Mei 1996): 1660–82.
- Offe, Claus. “New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics.” *Social Research* 52, no. 4 (1985): 817–68.
- Stikker, Dirk. *Memoires Mr. Dirk U. Stikker*. Nijgh & van Ditmar, 1966.
- “The Churchill Society London. Churchill’s Speeches.” Accessed June 13, 2018. <http://www.churchill-society-london.org.uk/WSCHague.html>.

Archief:

“De Europese Beweging in Nederland en voorgangers, 1945-1987” Nationaal

Archief Den Haag

Inventarisnummer 19

Inventarisnummer 36

Inventarisnummer 79

Inventarisnummer 86

Inventarisnummer 88

Inventarisnummer 101

Inventarisnummer 125

Inventarisnummer 190

Inventarisnummer 193

Inventarisnummer 1116